

ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ГУМАНІТАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова вченої ради

факультету _____

_____/Наталія МАХИНЯ

Протокол N ____

«__» _____ 2024

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з підготовки до самостійної роботи з філософії XIX-XX ст.

Рівень вищої освіти бакалаврський

Спеціальність - 033 філософія

Освітня програма - політична філософія

Черкаси 2024

УДК
М

Методичні рекомендації з підготовки до самостійної роботи з філософії ХІХ-ХХ ст. для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр»

за спеціальністю 033 філософія

освітня програма – політична філософія

Упорядник:

Астапова–Вязьміна О.І., канд. філос. наук, доцент кафедри філософських і політичних наук

Рецензент: Бойко А.І., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських і політичних наук

Методичні рекомендації з підготовки до самостійної роботи з філософії ХІХ-ХХ ст. для здобувачів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 033 – філософія освітня програма – політична філософія всіх форм навчання

У виданні містяться відомості щодо підготовки до семінарських занять.

Методичні рекомендації затверджені на засіданні кафедри
Філософських і політичних наук

Протокол N 7 від «2» грудня 2024 року

Завідувач/ка кафедри _____ /Анжела БОЙКО/
підпис ПІБ

Обговорено та рекомендовано до затвердження методичною комісією
Факультету гуманітарних технологій
«__» _____ 2024 р., протокол N __

Голова методичної комісії факультету _____ /Алла ЛИСЕНКО./
підпис ПІБ

Основні концепти філософських ідей XIX-XX ст.

Тема 1. Загальна характеристика європейської та американської філософії XIX-XX ст. в соціально-історичному контексті

Західна цивілізація, періоди її розвитку, відмінності від інших культур, проблема «модернізації». Основні риси економічного, політичного та культурного розвитку. Формування європейських націй та націоналізм. Консервативна, ліберальна, соціалістичні традиції в політичній та економічній думці. Марксизм: варіанти інтерпретацій. Міфи XX ст. Європейська культура др.пол.XIX- початку XX ст. Трансформація основних філософських ідей. Шопенгауер А. Керкегор С.

Рекомендації: Зосередьтесь на розумінні основних етапів історії Західної цивілізації: Античність, Середньовіччя, Ренесанс, Просвітництво, Революції XVIII–XIX ст., промислова революція, становлення модернізму у XX столітті. Проаналізуйте, як культура і цивілізація Заходу відрізняється від інших, наприклад, від Сходу (Китай, Індія) чи традиційних африканських культур, звернувши увагу на такі аспекти, як індивідуалізм, наука, право, технології, релігії. Поглиблено розгляньте процес модернізації в контексті західної цивілізації: як технологічні, економічні та соціальні зміни вплинули на політичні системи, структуру суспільства і культуру. Зверніть увагу на ключові етапи економічного розвитку, зокрема на початок капіталізму, індустріальну революцію, вплив технологій на економіку, а також економічні кризи та інтернаціоналізації. Вивчайте ідеї націоналізму, зокрема їх розвиток в XIX ст. (романтичний націоналізм, політичний націоналізм), а також зв'язок націоналізму з революціями та війнами (наприклад, Французька революція, об'єднання Німеччини). Ознайомтесь із основними ідеями консерватизму, акцентуючи увагу на традиційних цінностях, збереженні соціальних інститутів та держави, а також важливості стабільності. Вивчайте ключові принципи лібералізму, такі як індивідуальна свобода, права людини, ринок, обмеження влади держави. Розгляньте основні ідеї соціалізму (економічна рівність, колективізація ресурсів, соціальні права) та їх еволюцію від утопічного до наукового соціалізму. Зосередьтесь на зміні філософських підходів до людини, її свідомості, свободи і суспільства в цей період. Ознайомтесь із основними ідеями Артура Шопенгауера (воля як основа реальності, песимізм, вплив на екзистенціалізм). Важливо розглядати події та філософські ідеї в контексті історичних подій, таких як революції, війни, соціальні рухи та технологічні інновації. Вивчайте погляди К'єркегора, зокрема його концепцію "екзистенціального вибору", релігійного вірування та індивідуалізму. Зверніть увагу на його вплив на екзистенціалізм і психологію.

Творче завдання:

- 1.Зверніть увагу на міфи, які були популярні в XX столітті, зокрема ідеї націоналізму, комунізму, фашизму, а також міфи технологічного прогресу та масової культури. Проаналізуйте їх вплив на культуру, політику та суспільство.
2. Проаналізуйте вплив важливих культурних течій цього періоду, а саме імпресіонізму, символізму, модернізму, декадансу на музику, живопис, літературу та соціальну ідентифікацію особистості.

Завдання для самостійної роботи:

1. Яким чином філософія Артура Шопенгауера, зокрема його концепція "волі", вплинула на розвиток екзистенціалізму та психології в ХІХ столітті?
2. Як філософія С. Керкегора, зокрема його концепції "псевдосвітового існування" та "скачка віри", вплинула на теологічні та морально-філософські дебати в ХІХ столітті?

Основна література: 1, 2, 3, 20

Додаткова література:

Тема 2. Основні етапи феноменологічної філософії.

Феноменологія Е. Гуссерля як початок феноменологічного руху. Ідея філософії як строгої науки. Поняття інтенціональності. Метод феноменологічної редукції. Вчення про життєвий світ. Фундаментальна онтологія М. Гайдеггера. Основні концепти та теми філософії М. Гайдеггера. Екзистенційна феноменологія М. Мерло-Понті. Філософська позиція Р. Інгардена. Класичні мотиви фундаментального обґрунтування теорії пізнання. Принцип усіх принципів. Логічні дослідження Е. Гуссерля. Інтерсуб'єктивність як досвід Іншого.

Рекомендації: Едмунд Гуссерль є основоположником феноменології, тому важливо зосередитися на його понятті *інтенціональності* свідомості, тобто на тому, що свідомість завжди спрямована на об'єкти. Важливо також ознайомитися з його концепцією *епохе*, методології, за допомогою якої «усуваються» всі припущення і сприймаємо на світ таким, яким він є. **Мартін Гайдеггер** розвиває ідеї Гуссерля, але фокусується більше на *бутті людини* у світі, вводить поняття *буття-в-світі* і досліджує, як людина існує в контексті свого часу та культури. Варто звернути увагу на його критику західної метафізики і акцентувати на тому, що ми завжди уже перебуваємо у світі, взаємодіємо з ним і маємо визначене буття. **Жан-Поль Сартр**, хоч і спирався на феноменологію, розвинув її в межах екзистенціалізму, де ключовим є акцент на суб'єктивному досвіді людини, її волі і виборі. Важливо звернути увагу на його концепцію *свободи*, де Сартр говорить про людину як істоту, що не має суті до моменту вибору. **Зосередженість на поняттях і термінах: Інтенціональність свідомості** — ключова ідея феноменології. Вивчаючи це, варто зосередитися на розумінні того, як свідомість завжди орієнтована на предмети чи явища. Це відрізняється від інших філософських підходів, які можуть трактувати свідомість як «пусту» або нейтральну. **Епохе** — це важливий метод для феноменології, тому слід зрозуміти, чому саме усунення всіх припущень допомагає нам «повернутися» до чистого досвіду, без концептуальних забобонів. **Життєвий світ (Lebenswelt)** — це важливий концепт Гуссерля. Варто звернути увагу на те, як це поняття змінює традиційне розуміння «об'єктивної реальності» і робить акцент на повсякденному досвіді людини. **Зв'язок феноменології з іншими філософськими течіями:** Феноменологія вплинула на розвиток багатьох філософських напрямів. Варто звернути увагу на її зв'язок з *екзистенціалізмом* (Гайдеггер, Сартр, Камю), *герменевтикою* (Гадамер), а також *постструктуралізмом*. Це допоможе зрозуміти, чому феноменологія є важливою основою для розуміння людини, її досвіду і світу в контексті сучасної філософії.

Творче завдання:

Поглиблене вивчення сучасних інтерпретацій:

Оскільки феноменологія має багато сучасних інтерпретацій (наприклад, феноменологія в психотерапії, літературі чи соціальних науках), наведіть приклад, як ці ідеї можуть бути застосовані в сучасному контексті.

Завдання для самосвійної роботи:

1. Як феноменологічний підхід до свідомості та суб'єктивного досвіду може бути застосований для аналізу політичної ідентичності в сучасному суспільстві?

2. Проаналізуйте, як феноменологічний метод може бути використаний для вивчення політичного протесту та соціальних рухів у сучасному світі.

Тестові завдання:

1.Що є основною метою феноменології згідно з філософією Гуссерля?

- a) Дослідження соціальних структур і культури.
- b) Опис та аналіз суб'єктивного досвіду та переживань людини.
- c) Вивчення мови як основи свідомості.
- d) Виведення фізичних законів на основі спостережень.

2.Як Гайдеггер інтерпретує феноменологію у контексті свого онтологічного підходу?

- a) Як метод для аналізу об'єктивної реальності.
- b) Як способи досягнення моральної зрілості особистості.
- c) Як метод розкриття істинного сенсу людського буття через аналіз свідомості.
- d) Як аналіз переживань у психоаналітичному контексті.

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 10, 11, 12, 13, 20

Додаткова література:

Тема 3 Проєкт феноменології Е.Гуссерля. Основні ідеї фундаментальної онтології М.Гайдеггера.

Творча еволюція М.Гайдеггера. Оцінка Гайдеггером феноменології Гуссерля. Ідеї феноменології у праці Гайдеггера "Феноменологія і трансцендентальна філософія цінностей". Взаємозв'язок феноменології, екзистенціалізму та герменевтики. Феноменологія як метод розв'язань проблем онтології людського буття. Онтологічна інтерпретація феномена і феноменології. Проблема смислу буття. Буття і сутне. Буття речей і людське буття. Буття справжнє і несправжнє. "Map" – диктатура знеосіблення і відчуження. Праця Гайдеггера "Основні проблеми феноменології". Онтологічно-феноменологічна інтерпретація проблем гуманізму, техніки, мови, істини.

Рекомендації: Почніть вивчення творчої еволюції Мартіна Гайдеггера, звертаючи увагу на ключові етапи його філософської кар'єри, від феноменології до екзистенціалізму та герменевтики. Важливо зрозуміти, як Гайдеггер оцінює феноменологію Гуссерля, зокрема його концепцію "епохе" та "світової свідомості", і як Гайдеггер розвиває ці ідеї у своїй власній онтології. Ретельно вивчіть основні ідеї, викладені в праці Гайдеггера "Феноменологія і трансцендентальна філософія цінностей", зосередивши увагу на тому, як філософія Гуссерля трансформується у концепцію цінностей. З'ясуйте, як феноменологія поєднується з екзистенціалізмом і герменевтикою у філософії Гайдеггера, а також як ці філософські напрями взаємодіють і доповнюють одне одного. Поглиблено досліджуйте, як феноменологія стає методом для розв'язання проблем онтології людського буття, зокрема через аналіз свідомості та переживань людини. Зосередьтесь на онтологічній інтерпретації феномена та феноменології, розглядаючи, як це дозволяє розкрити основи буття та його різноманітні форми. Приділіть увагу проблемі смислу буття, розглядаючи різницю між буттям і суттю, а також аналізуючи, як ці поняття застосовуються до людського досвіду. Вивчіть поняття "буття речей" і "людське буття" у контексті Гайдеггера, акцентуючи увагу на різних формах буття, які він розрізняє в своїй онтології. Розгляньте концепцію справжнього і несправжнього буття в Гайдеггера, зокрема його критику сучасного "масового" існування та відчуження людини. Завершіть вивчення роботою Гайдеггера "Основні проблеми феноменології", вивчаючи її зв'язок із

гуманізмом, технікою, мовою та істиною в контексті його онтологічно-феноменологічного підходу.

Творчі завдання:

1. Напишіть есе на тему: «Як філософія Гайдеггера розвиває феноменологію Гуссерля і як вона впливає на сучасне розуміння людського буття?» У вашій роботі потрібно порівняти підходи Гуссерля та Гайдеггера до феноменології, підкреслити ключові відмінності та показати, як Гайдеггер розвиває ідеї Гуссерля для вирішення проблеми людського буття

2. Зробіть презентацію або відео, яке пояснює концепції «буття справжнього і несправжнього» у філософії Гайдеггера. У презентації повинні бути розкриті основні ідеї, пов'язані з різними формами буття (істинного та хибного), а також приклади з сучасного життя, які ілюструють ці концепції.

3. Напишіть тези, які пояснюють взаємозв'язок між феноменологією, екзистенціалізмом і герменевтикою у контексті онтології Гайдеггера. У тезах потрібно пояснити, як ці філософські напрями взаємодіють у філософії Гайдеггера, підкріплюючи аргументи конкретними цитатами з його праць.

Тестові завдання:

1. Хто є основоположником феноменології?

a) Мартін Гайдеггер b) Жан-Поль Сартр c) Едмунд Гуссерль d) Мишель Фуко

2. Що є основною метою феноменології за Гуссерлем?

a) Пошук істини через метафізичні роздуми
b) Опис і аналіз досвіду як він є, без попередніх теоретичних уявлень
c) Аналіз соціальних структур і їх вплив на індивідуальну свідомість
d) Пояснення світу через наукові закони

3. Що з наступного є ключовим поняттям феноменології?

a) "Логос" як абсолютна істина
b) "Епохе" — метод усунення або припинення припущень для досягнення чистого досвіду
c) "Ніцшеанська воля до влади"
d) "Надсвідоме" як основа психічного життя

4. Як Гуссерль визначає поняття "інтенціональність" в контексті феноменології?

a) Спосіб свідомості сприймати і уявляти майбутнє
b) Здатність свідомості бути спрямованою на об'єкт або явище
c) Властивість свідомості бути пасивною і безвольною
d) Інтерпретація досвіду через соціальні структури

5. Яке з наступних тверджень найбільш точно відображає концепцію "життєвого світу" (Lebenswelt) за Гуссерлем?

a) Світ, який існує незалежно від нашої свідомості
b) Реальність, яку ми пізнаємо через науку та абстрактні категорії
c) Світ, який сприймається через практичний досвід людей, на якому ґрунтується наше повсякденне існування
d) Світ як результат психологічних процесів

6. Яка з наступних концепцій є основною для феноменологічного підходу до людини за Мартіном Гайдеггером?

a) Людина як істота, що існує в історії і є завжди у світі
b) Людина як індивід, що стоїть поза суспільством
c) Людина як об'єкт пізнання в об'єктивних науках
d) Людина як вільна істота, що прагне до абсолютної автономії

7. Як Жан-Поль Сартр використовує феноменологію в контексті екзистенціалізму?

a) Для аналізу несвідомих процесів і бажань
b) Для дослідження об'єктивної реальності через категорії буття
c) Для підкреслення інтенціональності свідомості і акценту на суб'єктивному досвіді

d) Для аналізу соціальних структур і їх впливу на особистість

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20

Додаткова література:

Тема 4 Філософія життя

Центральні поняття та головні риси «філософії життя». Віталізм та психологізм. Буття-становлення, причинність-доля, інтелект-інтуїція, життя-культура. Витоки моралі та релігії Психологія та герменевтика В. Дільтея. Філософія та соціологія Г. Зіммеля. Морфологія культури О. Шпенглера. «Занепад Європи». Міфи ХХ ст. А. Розенберг

Рекомендації: Для вивчення «філософії життя» варто почати з ознайомлення з її основними принципами та впливом на різні філософські напрями, зокрема віталізм і психологізм. Зосередьтесь на розумінні центральних понять цієї філософії, таких як «буття-становлення», «життя-культура» та «інтелект-інтуїція», які розкривають взаємозв'язок між людиною, природою та культурою. Вивчіть, як філософи життя трактують поняття причинності і долі, акцентуючи увагу на тому, як ці ідеї впливають на розуміння розвитку особистості та суспільства. Розгляньте зв'язок між психологією та герменевтикою у працях Вільгельма Дільтея, зокрема його підходи до розуміння історії та культури через призму психології. Приділіть увагу концепції соціології та філософії Георга Зіммеля, особливо його ідеям щодо соціальних структур і культури. Досліджуйте роботи Оскара Шпенглера, зокрема його концепцію «морфології культури», щоб зрозуміти, як він тлумачить розвиток цивілізацій і їх «занепад». Вивчіть ідеї Шпенглера в контексті його відомої праці «Занепад Європи», зосереджуючись на критиці західної цивілізації та її майбутнього. Зверніть увагу на «міфи ХХ століття» та їх значення для філософії життя, розглянувши роль А. Розенберга у формуванні нових ідеологічних концепцій. Зрозумійте, як філософія життя взаємодіє з етикою, мораллю та релігією, особливо в контексті розвитку соціальних і культурних ідей. Завершіть вивчення цього питання, осмислюючи вплив філософії життя на сучасні політичні та культурні дискусії, а також на її роль у формуванні нових підходів до розуміння людини та суспільства.

Тестові завдання:

1. Яка з наступних концепцій є основною для філософії життя?

- a) Поняття абсолютного іdealізму
- b) Зв'язок життя з інтелектом та інтуїцією
- c) Принцип детермінізму та причинності
- d) Теорія соціального контракту

2. Хто з філософів є представником філософії життя та розвивав ідеї віталізму та психологізму?

- a) Іммануїл Кант
- b) Вільгельм Дільтей
- c) Мартін Гайдеггер
- d) Карл Маркс

3. Що є основним змістом поняття "морфологія культури" у філософії Оскара Шпенглера?

- a) Вивчення законів розвитку окремих культур
- b) Аналіз релігійних явищ у різних культурах
- c) Вивчення моральних засад культури
- d) Оцінка соціальних структур через призму етики

Творчі завдання:

1. Напишіть есе на тему: «Як філософія життя впливає на розуміння взаємозв'язку між індивідом і суспільством?»
2. Зробіть презентацію, що порівнює концепцію «буття-становлення» у філософії життя з ідеями інших філософських напрямів, таких як екзистенціалізм чи герменевтика.
3. Проаналізуйте ідеї Оскара Шпенглера в контексті його книги «Занепад Європи» та визначте, як ці ідеї можуть бути застосовані до сучасних культурних і соціальних процесів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Як віталізм і психологізм пов'язані з концепцією «буття-становлення» в філософії життя?
2. Що таке «морфологія культури» в контексті філософії Оскара Шпенглера, і як це поняття впливає на розуміння розвитку цивілізацій?
3. Яким чином ідеї філософії життя, зокрема віталізму та психологізму, впливають на розуміння витоків моралі та релігії?

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 20, 39

Додаткова література:

Тема 5 Зігмунд Фройд як засновник теорії та практики психоаналізу. Основні поняття та концепції психоаналізу

Психоаналіз як напрям світової психології. Теорія сексуальності. Філософські джерела. Відкриття несвідомого. Передумови психоаналізу. Сутність та взаємозв'язок основних понять та концепцій психоаналізу: агресивність, амнезія, афект, несвідоме, бісексуальність, потяг, витіснення, помилкові дії, заздрість, заміщення, ідентифікація, інстинкт, інцест, кастрація, принцип реальності, сновидіння, самоаналіз, сублімація, страх, тотем, фобія, цензура. Едипів комплекс, комплекс Електри, Ерос, Танатос.

Рекомендації: Почніть вивчення психоаналізу з ознайомлення з його історією та впливом на світову психологію, звертаючи увагу на основні ідеї Фрейда, зокрема відкриття несвідомого. Розгляньте філософські джерела психоаналізу, зокрема ідеї, які вплинули на Фрейда, такі як ідеї Шопенгауера та Ніцше. Вивчіть концепцію сексуальності у психоаналізі, зокрема теорію Фрейда про роль сексуальних потягів у розвитку особистості. Зосередьтесь на розумінні основних понять психоаналізу, таких як агресивність, амнезія, витіснення, ідентифікація, заміщення та інші, що допомагають пояснити механізми психічного розвитку та конфліктів. Приділяйте увагу важливості несвідомого в психоаналізі, розуміючи, як воно впливає на поведінку та переживання людини. Розгляньте основні комплекси, такі як Едипів та комплекс Електри, з точки зору їхнього розвитку і значення для формування особистості. Зосередьтесь на вивченні поняття сублімації як механізму, що дозволяє перенаправити

Тестові завдання:

1. Хто є основоположником психоаналітичної теорії?

- a) Карл Юнг
- b) Зігмунд Фройд
- c) Жан-Поль Сартр
- d) Мартін Гайдеггер

2. Що таке «несвідоме» за Фрейдом?

- a) Сфера свідомих ідей і думок
- b) Механізм соціального контролю
- c) Частина психіки, яка містить забуті спогади, репресовані бажання та інстинкти
- d) Техніка медитації для досягнення психічної рівноваги

3. Який термін у психоаналізі описує процес витіснення неприємних думок та спогадів з свідомості?

- a) Репресія

- b) Інтерпретація
- c) Проекція
- d) Ідентифікація

4. Яка із цих теорій є основною для психоаналітичної концепції розвитку особистості?

- a) Теорія стадій розвитку за Фройдом
- b) Теорія когнітивного розвитку Піаже
- c) Теорія морального розвитку Колберга
- d) Теорія соціального навчання Бандури

5. Як Фрейд трактує поняття «Его»?

- a) Це частина психіки, яка складається з репресованих бажань
- b) Це структура, що контролює свідомі рішення і взаємодіє з зовнішнім світом
- c) Це символічне відображення психічних конфліктів
- d) Це сума всіх психічних процесів, що не піддаються контролю

6. Що з нижченаведеного є принциповим для теорії інтерпретації сновидінь Фрейда?

- a) Сновидіння є інтерпретацією реальних подій без емоційного забарвлення
- b) Сновидіння – це реалізація потужних, репресованих бажань
- c) Сновидіння є виразом соціальних переконань
- d) Сновидіння є лише випадковим результатом мозкової активності

8. Який з наступних процесів є основою для психоаналітичної техніки «вільних асоціацій»?

- a) Пацієнт відкриває свої емоції через художні твори
- b) Пацієнт говорить про все, що приходить на розум, без цензури
- c) Пацієнт повністю відключає свою свідомість
- d) Пацієнт вивчає свої сновидіння через символи

9. Хто з наступних теоретиків розробив концепцію «колективного несвідомого»?

- a) Карл Юнг
- b) Еріх Фромм
- c) Жак Лакан

Завдання для самостійної роботи:

1. Напишіть есе, в якому розгляньте концепцію несвідомого у Фрейда. Поясніть, як несвідоме впливає на поведінку людини та психічні процеси.

2. Дослідження Едипового комплексу та його вплив на психоаналіз. Напишіть реферат, у якому розгляньте Едипів комплекс як ключовий концепт у теорії психоаналізу Фрейда. Поясніть, як цей комплекс проявляється у розвитку особистості та яку роль він відіграє в психічному конфлікті та формуванні психологічних травм. Обговоріть критику цієї теорії в сучасній психології.

3. Фрейд та теорія сексуальності: вплив на розвиток психоаналітичної думки. Підготуйте аналіз теорії сексуальності Фрейда, особливо його ідеї про роль сексуальних потягів у формуванні особистості та психічних розладів. Порівняйте його теорії з сучасними поглядами на сексуальність у психології. Розгляньте, як теорія Фрейда про сексуальність відобразилася на соціальних та культурних нормах.

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34

Додаткова література:

Тема 6 Інтерпретація психоаналітичних ідей в сучасній філософії та культурі

Психологія мас і аналіз людського Я. Соціальна патологія і патологія мас. Психологія мас і фашизм. Е.Фромм: А.Гітлер: клінічний випадок некрофілії. Психоаналіз та марксизм. Психоаналіз та філософська а антропологія. Психоаналіз та феноменологічна традиція сучасності. Екзистенціалізм та психоаналіз. Психоаналітичні концепції та герменевтика. Психоаналіз в контексті структуралізму. Лінгвістична терапія. Психоаналіз та сучасна філософіяПринцип психоаналітичної нейтральності. Симптом. Гнучкість. Творчість І. Ялома в контексті психоаналітичної теорії. Зміна в структурі проблем пацієнтів. Дистанційний психоаналіз. Психоаналітична освіта та тренінг.

Рекомендації: Для вивчення психології мас необхідно звернути увагу на те, як колективні поведінкові патерни впливають на індивідуальну психіку, а також на взаємозв'язок між масовими явищами та соціальною патологією. Зосередьтесь на аналізі феномену фашизму через психологічну призму, особливо в контексті робіт Е. Фромма, який досліджував патологічні риси масової підтримки диктаторських режимів. Розгляньте концепцію "клінічного випадку некрофілії" у працях Фромма та її значення для розуміння фашистської психології і соціальних механізмів. Вивчіть взаємозв'язок психоаналізу та марксизму, особливо у контексті того, як марксистські та психоаналітичні теорії можуть взаємодіяти для розуміння соціальних явищ. Ознайомтесь з ідеями психоаналізу в контексті філософської антропології та феноменології, аналізуючи їхній внесок у розуміння людської природи. Зверніть увагу на співвідношення психоаналізу та екзистенціалізму, зокрема на тому, як психоаналітичні концепції допомагають пояснити екзистенційні кризи. Розгляньте психоаналітичні підходи до герменевтики, структуралізму, лінгвістичної терапії, а також роль психоаналітичної нейтральності в сучасній терапевтичній практиці.

Завдання для самостійної роботи:

1. Аналіз психології мас і фашизму
Напишіть есе, в якому розглянете, як психологія мас може пояснити феномен фашизму. Використайте концепції Е. Фромма та психоаналітичні підходи для розуміння того, як масова підтримка фашистських ідей може виникати на основі глибинних психологічних механізмів.
2. Порівняйте основні ідеї психоаналізу та марксизму у контексті соціальної теорії. Визначте, як психоаналіз може доповнити марксистське розуміння соціальних процесів і, навпаки, де ці теорії можуть бути несумісними.
3. Феноменологія та психоаналіз у сучасній філософії
Досліджуйте, як психоаналіз взаємодіє з феноменологічною традицією сучасності. Проаналізуйте основні спільні моменти та відмінності між психоаналітичним і феноменологічним підходами до розуміння людської свідомості та буття.

Творчі завдання:

1. Психоаналіз та соціальна патологія: створення проекту на тему «Психологічні причини соціальних аномалій»

Розробіть проект, в якому використаєте психоаналітичні концепції для аналізу соціальних аномалій, таких як насильство, депресія, відчуження. Визначте, як ці патології можуть бути пов'язані з глибокими психічними процесами, що відбуваються на індивідуальному і колективному рівнях.

2. Напишіть есе, яке розглядає концепцію гнучкості в психоаналітичній терапії, зокрема в контексті психоаналітичного процесу І. Ялома. Розкрийте, як гнучкість дозволяє терапевту адаптувати підхід до кожного пацієнта і чому це важливо для успіху терапії.

3. Підготуйте аналіз того, як психологія мас може бути використана для маніпулювання масовими настроями у політиці. Розгляньте, які психологічні механізми лежать в основі масових рухів і які уроки можна винести з історії для сучасної політичної практики.

Творчі завдання:

1. Психоаналітична інтерпретація фільму або літературного твору

Оберіть фільм або літературний твір, в якому порушено питання соціальної патології, фашизму або психології мас, і здійсніть його психоаналітичну інтерпретацію. Оцініть персонажів через призму психоаналітичних концепцій, таких як Едипів комплекс, агресивність, витіснення, тощо.

2. Психоаналітичний аналіз сучасної політичної ситуації

Проаналізуйте поточну політичну ситуацію в країні або світі, використовуючи принципи психології мас та концепції психоаналізу. Як масові настрої, соціальні стреси або колективні переживання можуть впливати на політичні процеси та громадську думку?

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34

Додаткова література:

Тема 7 Феноменологія в сучасних умовах

Феноменологічний рух як міжнародний феномен і форми його інституалізації. Головні напрями феноменологічних досліджень в сучасних умовах. Вплив феноменології на розвиток філософської антропології, герменевтики, екзистенціалізму, персоналізму, постмодернізму.

Інтегративна роль феноменології в сучасній культурі. Діалог феноменології з філософськими і релігійними течіями Сходу.

Рекомендації: Для вивчення феноменології зверніть увагу на її міжнародний вплив і те, як феноменологічний рух інституціалізувався у різних країнах через університети та філософські товариства. Вивчення головних напрямів феноменологічних досліджень сьогодні дозволить зрозуміти, як феноменологія еволюціонувала в контексті сучасних філософських течій, таких як герменевтика та екзистенціалізм. Зосередьтеся на вивченні взаємозв'язку феноменології з іншими філософськими дисциплінами, такими як філософська антропологія та персоналізм, щоб краще зрозуміти її роль у розвитку людських уявлень про особистість та буття. Порівняйте феноменологічні підходи в контексті постмодернізму, аби виявити, як філософи новітніх напрямів переосмислюють і застосовують феноменологічні ідеї до культурних і соціальних явищ. Окрему увагу варто приділити діалогу феноменології з релігійними течіями Сходу, що дозволяє побачити, як філософія взаємодіє з іншими традиціями та шукати спільні точки дотику між західною і східною думкою.

Завдання для самостійної роботи:

1. Дослідження феноменології як міжнародного руху:
Напишіть есе, в якому розгляньте, як феноменологічний рух інституціалізувався в різних країнах та контекстах, зокрема в Німеччині, Франції та США. Визначте головних представників феноменології у кожній з цих країн та порівняйте їхні підходи до феноменології.

2. Аналіз феноменології та екзистенціалізму:
Порівняйте ключові ідеї феноменології та екзистенціалізму, звертаючи увагу на їхні спільні риси та відмінності. Як феноменологія вплинула на розвиток екзистенціалізму і навпаки?

3. Феноменологія в контексті постмодернізму:
Вивчіть вплив феноменології на постмодерністські течії в філософії. Напишіть коротке дослідження, яке висвітлює, як феноменологічні ідеї були адаптовані та трансформовані в рамках постмодернізму.

Завдання для обговорення:

1. Феноменологія та її вплив на сучасну культуру:
Як феноменологія може бути використана для аналізу сучасних культурних явищ? Обговоріть

можливості інтеграції феноменологічних підходів у сучасну соціокультурну ситуацію та сучасні філософські проблеми.

2. Діалог феноменології та філософії Сходу: Яким чином феноменологія взаємодіє з філософськими і релігійними течіями Сходу, такими як буддизм чи даосизм? Які є спільні точки дотику між феноменологічними концепціями та ідеями Сходу?

3. Роль феноменології у розвитку філософської антропології: Обговоріть, як феноменологія вплинула на розвиток філософської антропології, зокрема в контексті людської свідомості, самосвідомості та ідентичності. Як феноменологія дозволяє глибше розуміти природу людини?

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 20, 10, 11, 12, 13

Додаткова література:

Тема 8 Екзистенціалізм

Соціально-історичні передумови екзистенціалізму. Людське існування як філософська проблема. Критика раціоналізму та об'єктивізму. Екзистенціалізм в Німеччині. Основна проблематика «Буття та часу» Гайдеггера. Вчення Гайдеггера про мову та техніку. Філософія К. Ясперса. Екзистенція та трансценденція. Філософія історії К. Ясперса. Феноменологія Ж.-П. Сартра. «В собі-буття» та «для-себе-буття». Сутність та існування. Г. Марсель: феноменологія таємничості буття людини. Ж.-П. Сартр: феноменологія свободи і відповідальності людини в пограничних ситуаціях А. Камю: феноменологія буття людини в ситуації абсурду. П. Рікер: історичність людського буття і феноменологія пам'яті.

Рекомендації: Для вивчення соціально-історичних передумов екзистенціалізму важливо звернути увагу на розвиток філософії у контексті наукових, культурних та політичних змін XIX-XX століть, що призвели до появи нових філософських підходів. Зосередьтеся на розумінні людського існування як філософської проблеми, зокрема, як екзистенціалізм підкреслює індивідуальність і суб'єктивність людського буття. Уважно вивчіть критику раціоналізму та об'єктивізму, яку розвивають екзистенціалісти, а також те, як вони ставлять під сумнів абстрактні системи знань, які не враховують конкретного досвіду людини. Ознайомтесь з основними ідеями Гайдеггера, особливо з його аналізом буття та часу, щоб зрозуміти, як він розглядає людське існування в контексті історії та часу. Досліджуйте філософію мови та техніки Гайдеггера, щоб зрозуміти його позицію щодо технічного прогресу та його впливу на людське буття і існування. Уважно розгляньте концепції екзистенції та трансценденції у філософії Ясперса, зокрема його вчення про історичність людського буття та його зв'язок із світом. Поглиблено вивчіть феноменологічні підходи Сартра та Камю, звертаючи увагу на концепції свободи, відповідальності, абсурду та їхнього впливу на розуміння людського існування в екстремальних ситуаціях.

Тестові завдання:

1. **Яка основна проблема, що постає в екзистенціалізмі?**

- a) Проблема раціоналізму
- b) Проблема людського існування
- c) Проблема технічного прогресу
- d) Проблема соціальної справедливості

2. **Яка концепція є центральною в філософії Мартіна Гайдеггера?**

- a) "Буття і час"

- b) "Абсурдність життя"
- c) "Інтерпретація буття"
- d) "Техніка і культура"

3. **Яка з наведених концепцій є основною у філософії Жана-Поля Сартра?**

- a) "В собі-буття" та "для-себе-буття"
- b) "Екзистенційна свобода і відповідальність"
- c) "Феноменологія пам'яті"
- d) "Історичність людського буття"⁴.

Дискусійні завдання:

1. Як екзистенціалізм реагує на критику раціоналізму та об'єктивізму?
Обговоріть, як екзистенціалісти заперечують можливість об'єктивного пізнання людського існування і чому вони вважають, що раціоналізм не здатен відобразити реальність людської природи.

2. Як філософія Ясперса відрізняється від філософії Гайдеггера в аналізі буття і часу?
Порівняйте підходи Гайдеггера та Ясперса до філософії часу та історії і обговоріть, як ці філософи трактують людське буття в контексті цих тем.

3. Яким чином феноменологія свободи у Сартра пов'язана з його концепцією абсурду у Камю?

Обговоріть, як концепції свободи та абсурду в екзистенціалізмі Сартра і Камю переплітаються і як ці філософи трактують проблеми людського існування.

Завдання для творчої роботи:

1. Напишіть есе, в якому ви аналізуєте, як філософія Гайдеггера може бути застосована до сучасного розуміння техніки та її впливу на людське існування. Включіть концепції "буття" та "часу" Гайдеггера та їх застосування до сучасних технологій.

2. Створіть візуальне або письмове трактування екзистенціалізму у вигляді художнього твору (есе, картина, короткий оповідання), яке відображає основні проблеми екзистенціалізму: свободу, відповідальність, абсурд, людське існування. Виберіть один з авторів екзистенціалізму та на основі його концепцій створіть творчий текст.

3. Напишіть рефлексивну роботу про те, як філософія Сартра може допомогти людині зрозуміти її власну свободу і відповідальність у контексті сучасного світу. Розгляньте екзистенціалізм Сартра в рамках сучасних соціальних і моральних проблем.

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 4, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20

Додаткова література:

Тема 9 Прагматизм

Прагматизм як специфічна американська філософія. Ч.С. Пірс як засновник прагматизму. Мислення, дослідженн, звичка. Мислення як знаковий інтерпретаційний процес. Теорія сумніву-віри. Вчення Піра про категорії. Теорія У.Джеймса. Прагматизм: розуміння істини та обґрунтування релігії. Інструменталізм Дж. Дьюї. Досвід та природа. Логіка як теорія слідування. Концепція досвіду. Досвід та природа. Філософія і «проблеми людини».

Рекомендації: Для вивчення прагматизму важливо розуміти його американський контекст і специфіку, оскільки ця філософія відображає прагматичний підхід до вирішення практичних проблем і орієнтована на реальний досвід людини в умовах соціальних і наукових змін. Зосередьте увагу на Чарльзі Пірсі, як на засновнику прагматизму, і його теорії знаків, що пояснюють, як ми інтерпретуємо світ через різні форми мови та символів. Вивчіть концепцію мислення у Пірса як знаковий інтерпретаційний процес, де важливе місце займає зв'язок між знаками та об'єктами. Особливу увагу слід приділити теорії сумніву і віри Пірса, де він розглядає, як людська віра і сумніви ведуть до пізнання та обґрунтування істини. Ознайомтесь з вченням Уільяма Джеймса, особливо з його розумінням істини та її обґрунтуванням, а також

його поглядами на релігію в рамках прагматизму. Досліджуйте інструменталізм Джона Дьюї, який підкреслює практичну значимість досвіду і логіки як інструментів для вирішення проблем в освіті та соціальних питаннях. Поглиблено вивчіть теорію досвіду у Дьюї, розуміння природи та досвіду як безперервного процесу, що взаємодіє з соціальним та культурним контекстом.

Творчі завдання:

1. Напишіть есе на тему «Як прагматизм Пірса та Джеймса може бути застосований до сучасних соціальних проблем?»

Оцініть, яким чином прагматизм може допомогти вирішити актуальні питання, наприклад, у сфері освіти, екології чи політики, і як його підхід до істини і досвіду може бути використаний у сучасному контексті.

2. Створіть концептуальну карту, що демонструє зв'язки між основними поняттями прагматизму: мислення, досвід, знаки, істина, віра, сумнів.

Опишіть, як ці поняття взаємодіють між собою в філософії Пірса, Джеймса та Дьюї, і як вони формують цілісне розуміння прагматизму.

3. Напишіть художній твір (есе або оповідання), в якому персонаж стикається з питанням істини і сумніву, використовуючи теорію Пірса або Джеймса.

У творі розкрийте, як герой переживає процес сумніву і пошуку істини в реальному житті, і як його досвід дозволяє досягти практичних результатів.

Дискусійні завдання:

1. Чи можна застосувати прагматизм до моральних і етичних питань сучасного світу?

Обговоріть, як принципи прагматизму можуть бути застосовані до вирішення етичних дилем, таких як права людини, соціальна справедливість чи екологічні проблеми.

2. Чи є прагматизм Пірса, Джеймса і Дьюї достатньо гнучким, щоб враховувати новітні досягнення науки і технологій, зокрема в контексті штучного інтелекту та біоетики?

Обговоріть, чи може прагматизм бути ефективним методом для вирішення питань, пов'язаних із новими технологіями, і як він поєднується з сучасними науковими досягненнями.

3. Які переваги і недоліки має прагматизм як філософський метод порівняно з іншими філософськими напрямками, такими як раціоналізм або емпіризм?

Обговоріть, чому прагматизм може бути корисним для практичного життя, а також його обмеження у теоретичних дослідженнях.

Завдання для самостійної роботи:

1. Напишіть реферат на тему «Теорія сумніву та віри Чарльза Пірса: її значення для сучасної філософії»

Вивчіть концепцію сумніву і віри у Пірса і розкрийте, як ця теорія може бути використана для розуміння процесу пізнання в сучасному світі.

2. Порівняйте вчення Пірса, Джеймса та Дьюї про досвід і природу. Як кожен з цих філософів визначає роль досвіду в процесі пізнання та його взаємодію з природою?

Напишіть коротке дослідження, порівнюючи ці три підходи до поняття досвіду та природи в контексті прагматизму.

3. Досліджуйте інструменталізм Джона Дьюї і розгляньте, як його філософія може бути застосована до сучасної освіти.

Вивчіть, як інструменталізм відноситься до освітніх практик і обґрунтуйте, чому цей підхід може бути корисним у вирішенні сучасних проблем в освіті.

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 20

Додаткова література:

Тема 10 Загальні уявлення про аналітичну філософію

Аналітична філософія як феномен філософської культури ХХ століття. Витоки аналітичної філософії та проблема її взаємозв'язку з класичною філософською традицією. Проблематичність однозначного визначення аналітичної філософії. Аналітична філософія у вузькому та широкому розумінні. Поняття «аналітичний рух». Критика ототожнення аналітичної філософії з «логічним позитивізмом» та «постпозитивізмом». Аналітична філософія як філософська мета-методологія. Класифікація інтерпретацій філософського аналізу: фреге-расселівська інтерпретація, мурівська інтерпретація, «пізньо»-вітгенштейнівська інтерпретація, стросонівська інтерпретація. Періодизація аналітичної філософії. Структура аналітичних дисциплін: «філософія логіки», епістемологічні побудови, філософія свідомості, філософія мови, філософія моралі, філософія політики. Взаємозв'язок аналітичної філософії з феноменологією, герменевтикою, структуралізмом та психоаналізом. Критика твердження про «смерть аналітичної філософії».

Рекомендації: Для вивчення аналітичної філософії необхідно розглянути її витоки, особливо взаємозв'язок з класичною філософською традицією, включаючи елементи логіки, метафізики та мови, які мали значення для формування цього руху. Варто звернути увагу на проблему визначення аналітичної філософії, оскільки це поняття є багатозначним і розрізняється в залежності від контексту та періоду розвитку філософії ХХ століття. Вивчіть різні інтерпретації аналітичної філософії у вузькому та широкому розумінні, оскільки це допоможе зрозуміти різноманіття підходів і методів у цій філософській традиції. Особливо важливо критично поставитися до ототожнення аналітичної філософії з логічним позитивізмом і постпозитивізмом, оскільки це звужує її концептуальні межі та ігнорує інші підходи. Проаналізуйте різні інтерпретації філософського аналізу, такі як фреге-расселівська, мурівська, «пізньо»-вітгенштейнівська та стросонівська, щоб зрозуміти, як кожна з них відображає специфіку методології аналітичної філософії. Зверніть увагу на класифікацію аналітичних дисциплін, таких як філософія логіки, епістемологія, філософія свідомості, мови, моралі та політики, оскільки це дозволить краще орієнтуватися в її сучасних напрямках. Необхідно дослідити взаємозв'язок аналітичної філософії з іншими філософськими течіями, такими як феноменологія, герменевтика, структуралізм та психоаналіз, щоб зрозуміти, як вона взаємодіяла з іншими філософськими підходами і розвивалась в контексті різних інтелектуальних традицій.

Завдання для обговорення:

1. Чи можна вважати аналітичну філософію лише розвитком логічного позитивізму, чи вона має свою окрему метафізичну та епістемологічну основу? Обговоріть, в чому полягають ключові відмінності між аналітичною філософією і логічним позитивізмом, чи дійсно її можна звести до цього напрямку.

2. Як ви вважаєте, чи можна розглядати аналітичну філософію як універсальний метод для розв'язання філософських проблем у сучасному світі? Обговоріть, чи може аналітична філософія ефективно застосовуватись до всіх сфер філософських досліджень, включаючи мораль, політику та філософію мови.

3. Які переваги та недоліки існують у критичних інтерпретаціях філософського аналізу (фреге-расселівська, мурівська, «пізньо»-вітгенштейнівська, стросонівська) для сучасного розвитку філософії?

Обговоріть, які з цих інтерпретацій вам здаються найбільш впливовими в сучасній філософії та чому.

Творчі завдання:

1. Напишіть есе, в якому обґрунтуйте, чому аналітична філософія, на вашу думку, є найефективнішим методом для вирішення проблем у філософії мови. Зосередьтесь на практичних аспектах, де аналіз мови допомагає роз'яснити філософські питання, такі як проблема значення, істини чи референції.

2. Створіть концептуальну карту, яка з'єднає різні напрямки аналітичної філософії з іншими філософськими течіями (феноменологія, герменевтика, структуралізм, психоаналіз).

Поясніть, як ці течії взаємодіяли між собою на різних етапах розвитку філософії ХХ століття.

3. Напишіть коротке оповідання, в якому персонаж стикається з проблемою значення слова чи висловлювання, що потребує аналітичного підходу до філософії мови. Опишіть, як він або вона використовує методи аналітичної філософії для вирішення цієї проблеми.

Тестові завдання:

1. Який із наступних філософів є основоположником аналітичної філософії?

- A) Рене Декарт
- B) Людвіг Вітгенштейн
- C) Мартін Гайдеггер
- D) Іммануїл Кант

2. Що таке «філософський аналіз» у контексті аналітичної філософії?

- A) Дослідження мови та логіки для розв'язання філософських проблем
- B) Розробка теорій моральних і політичних систем
- C) Інтерпретація текстів класичних філософів
- D) Застосування експериментальних методів у філософії

3. Яке з наступних тверджень найкраще описує відмінність між фреге-расселівською та пізньо-вітгенштейнівською інтерпретацією аналітичної філософії?

- A) Перша орієнтується на семантичні аналізи, а друга — на аналізи використання мови в конкретних контекстах
- B) Перша більше зосереджена на етиці, а друга на метафізиці
- C) Перша зосереджена на емпіричних методах, а друга на теоретичних роздумах
- D) Перша використовує математичні методи, а друга — феноменологічні

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 20, 36

Додаткова література:

Тема 11 Творчість Л.Вітгенштайна («ранній» період) як розгортання аналітичної філософії

Взаємовідносини Б.Рассела й Л.Вітгенштайна та історія написання «Логіко-філософського трактату». Стил «Трактату»: романтизм та формалізм. Структура «Трактату». Теорія значення та інтуїтивна онтологія. Ідея смислу речення. Вимога аналізу речення. Смысл речення як його відношення до світу. Імена та об'єкти. «Атомарні факти» як зв'язки між об'єктами. Співвідношення речень та фактів. «Логічні константи» та проблема істинності. Співвідношення логіки й

математики за Вітгенштейном. Завдання філософії та її метод як метод аналізу. Ф.П.Рамсей: інтерпретація й розвиток ідей Рассела та Вітгенштайна. Дискусія про сутність аналізу: Л.С.Стеббінг, Дж.Віздом, Ч.Д.Бруд.

Рекомендації:

Для вивчення взаємовідносин між Б. Расселом і Л. Вітгенштейном зверніть увагу на те, як їх філософські позиції розвивалися і яким чином вплинули одна на одну, зокрема в контексті розвитку логічного позитивізму. Ознайомтесь з історією написання «Логіко-філософського трактату», зокрема з етапами, коли Вітгенштейн працював над текстом, та його інтелектуальними впливами, включаючи взаємодію з Расселом. Приділяйте увагу стилю «Трактату»: поєднання романтизму та формалізму. Розуміння цієї особливості допоможе глибше усвідомити інтелектуальну атмосферу того часу. Вивчіть структуру «Трактату», зокрема як Вітгенштейн організовував логічні одиниці і як побудовані його основні тези. Це дозволить зрозуміти специфіку логічного підходу в його філософії. Важливим є розуміння теорії значення в «Трактаті» та інтуїтивної онтології, де значення речень визначається їхнім відношенням до світу. Зосередьтесь на відмінностях між «значенням» і «сміслом». Окремо зверніть увагу на концепцію ідеї символу речення та вимогу аналізу речення. Це є основою для філософського аналізу мови Вітгенштейна. Розберіть, як Вітгенштейн трактує смисл речення як його відношення до світу, і чому це є основою його теорії значення. Проаналізуйте концепцію «атомарних фактів», як зв'язків між об'єктами, та її роль у побудові реальності, згідно з Вітгенштейном. Зверніться до проблеми істинності та «логічних констант», щоб зрозуміти, як ці поняття співвідносяться з теорією значення і логічними структурами в «Трактаті». Вивчіть дискусії щодо сутності аналізу, зокрема роботи таких філософів, як Л.С. Стеббінг, Дж. Віздом і Ч.Д. Бруд, щоб зрозуміти різноманітні інтерпретації та розвиток ідей Рассела та Вітгенштайна.

Творчі завдання:

1.Інтерпретація концепції «світ як сума фактів» у «Логіко-філософському трактаті»:

Напишіть есе, в якому розгляньте, як Вітгенштейн інтерпретує світ як сукупність фактів, а не як сукупність об'єктів. Поясніть, як це розуміння впливає на його концепцію значення речень і їхнього зв'язку з реальністю.

2.Порівняння логічного позитивізму та філософії Вітгенштейна:

Напишіть порівняльний аналіз ідеї логічного позитивізму та основних положень «Логіко-філософського трактату» Вітгенштейна. Визначте основні спільні риси і відмінності в підходах до аналізу мови та світу.

3.Аналіз стилю «Трактату»: романтизм і формалізм:

Напишіть есе, в якому розглянете, як стиль «Логіко-філософського трактату» поєднує романтизм і формалізм. Вкажіть, як це поєднання впливає на розуміння філософських ідей Вітгенштейна і його методу.

Тестові завдання:

1.Яке з наведених тверджень найкраще відображає основну ідею «Логіко-філософського трактату» Вітгенштейна?

- а) Мова є лише інструментом для вираження істини.
- б) Значення речення полягає в його відношенні до світу.
- в) Мова є абстрактною і не має жодного відношення до реальності.
- г) Логіка та математика є незалежними від реального світу.

2.Що є основним принципом теорії значення у Вітгенштейна?

- а) Значення речення визначається його граматичним побудовою.
- б) Значення залежить від контексту речення в реальному світі.
- в) Значення є властивістю конкретних слів.
- г) Значення не може бути визначене через відношення до світу.

3.Як Вітгенштейн визначає «атомарні факти» в «Логіко-філософському трактаті»?

- а) Атомарні факти – це найпростіші логічні операції.
- б) Атомарні факти є основними одиницями реальності, які складаються з зв'язків між об'єктами.
- в) Атомарні факти – це речення, які не мають сенсу.
- г) Атомарні факти – це всі можливі відносини між словами в мові.

Дискусійні запитання:

1.Чи можна вважати теорію значення Вітгенштейна абсолютною?

Обговоріть, чи є теорія значення Вітгенштейна абсолютно універсальною, чи існують випадки, коли її застосування може бути обмеженим або потребує корекцій у сучасному контексті.

2.Яким чином концепція «атомарних фактів» може бути використана в сучасних філософських дискусіях?

Дискусуйте, як ідея «атомарних фактів», запропонована Вітгенштейном, може бути застосована до аналізу сучасних філософських проблем. Як вона співвідноситься з теоріями реальності та знання?

3.Яку роль відіграє філософія мови в розумінні філософії науки за Вітгенштейном?

Обговоріть, чи має філософія мови, як це розуміється Вітгенштейном у «Логіко-філософському трактаті», вплив на розвиток філософії науки. Які питання науки і метафізики залишаються відкритими після цього аналізу?

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 20, 36, 37, 38

Додаткова література:

Тема 12 Філософія свідомості ХХ ст.

Філософія свідомості в аналітичній філософії другої половини ХХ ст., її основні напрями. Теорія тотожності свідомості та мозку (Дж. С্মарт, Д. Армстронг, Д. Льюїс). Аргумент С. Кріпке проти теорії тотожності свідомості та мозку. Функціоналізм та його види. Х. Птнем та функціоналізм машини Тьюрінга. Біологічний натуралізм Д. Серля. Основні властивості свідомості (інтерціональність, суб'єктивність, темпоральність, єдність тощо). Аргумент Китайської кімнати. Філософія свідомості Д. Даннета.

Рекомендації: Для вивчення філософії свідомості в аналітичній філософії другої половини ХХ століття варто звернути увагу на ключові теорії та концепції, зокрема теорію тотожності свідомості та мозку, яку розвивали Дж. С্মарт, Д. Армстронг та Д. Льюїс. Зверніть увагу на аргументацію С. Кріпке, яка критикує теорію тотожності, зокрема піднімаючи проблему відмінностей між ментальними станами та фізичними процесами. Розуміння функціоналізму та його різних видів є важливим для оцінки, як філософи, як-от Х. Птнем, використовують ідею машини Тьюрінга для пояснення свідомості як функціональних процесів. Вивчайте біологічний натуралізм Д. Серля, який зосереджується на тому, як нейробиологія може допомогти в розумінні свідомості, при цьому звертаючи увагу на його критику механістичних підходів до свідомості. Окрему увагу варто приділити проблемам, пов'язаним з основними властивостями свідомості, такими як інтерціональність, суб'єктивність та єдність, а також проблемам, піднятим у контексті аргументу Китайської кімнати Джона Серла. Прочитайте праці Д. Даннета, який пропонує погляд на свідомість, пов'язаний із когнітивними науками, і з'ясуйте, як його концепції розвивають ідеї аналітичної філософії. Зрозумійте, як ці різні підходи взаємодіють, сприяючи більш глибокому аналізу природи свідомості в контексті сучасної філософії.

Творчі та дискусійні завдання:

1. Порівняйте різні філософські теорії свідомості, звертаючи увагу на сильні і слабкі сторони кожної з них.
2. Проаналізуйте **філософські дискусії** в контексті сучасних наукових досягнень (нейронауки, штучний інтелект).
3. Проаналізуйте, як теорії свідомості можуть бути застосовані до практичних питань, таких як розуміння штучного інтелекту, питання моральної відповідальності та пізнання.

Тестові завдання:

1. Що є основною ідеєю аргументу «Китайської кімнати» Джона Серля? Поясніть чому.

- a) Машина, яка реагує на сигнали, може мати свідомість.
- b) Механічна система може симулювати розуміння, але не може бути свідомою.
- c) Китайська кімната є метафорою для пояснення свідомості як когнітивного процесу.
- d) Машини можуть зрозуміти мову на рівні людини, якщо вони правильно виконують інструкції.

2. Яке з наступних тверджень найкраще описує біологічний натуралізм Д. Серля? Поясніть свою думку.

- a) Свідомість є результатом фізичних процесів в мозку, але не може бути зведена до цих процесів.
- b) Свідомість є функцією когнітивних процесів, які можна моделювати за допомогою комп'ютерів.
- c) Свідомість — це лише фізичні процеси мозку, без будь-якої метафізичної компоненти.
- d) Свідомість є нематеріальним феноменом, який не можна пояснити через фізичні процеси.

Список літератури до семінару

Основна література: 1, 2, 3, 20

Додаткова література:

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ:

Основна література

1. Феноменологія // Марчук М., Починок Б. Провідні філософські напрями (XX ст.). – Чернівці: Рута, 2008, с.44-51.
2. Soames, S. (2003). Philosophical Analysis in the Twentieth Century, Volume 1: The Dawn of Analysis. Princeton, NJ: Princeton University Press. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=2955474>.
3. Soames, S. (2003). Philosophical Analysis in the Twentieth Century, Volume 2: The Age of Meaning. Princeton, NJ: Princeton University Press. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&site=eds-live&db=edsebk&AN=295536>
4. Гайдеггер М. Що таке метафізика? // https://chtyvo.org.ua/authors/Heidegger_Martin/Scho_take_metafizyka_frahmenty/
5. Гайдеггер М. Вечірня розмова в таборі для полонених // https://chtyvo.org.ua/authors/Heidegger_Martin/Vechirnia_rozmova_v_tabora_dlia_viiskovopoloneny_kh/
6. Гайдеггер М. Із розмови про мову // https://chtyvo.org.ua/authors/Heidegger_Martin/Iz_rozmovy_pro_movu/
7. Гайдеггер М. Буття в околі речей // https://chtyvo.org.ua/authors/Heidegger_Martin/Buttia_v_okoli_rechei/
8. Гайдеггер М. Будувати, проживати, мислити // https://chtyvo.org.ua/authors/Heidegger_Martin/Buduvaty_prozhyvaty_myslyty/
9. Гайдеггер М. Слово // https://chtyvo.org.ua/authors/Heidegger_Martin/Slovo/

10. Гуссерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки // https://chtyvo.org.ua/authors/Husserl_Edmund/Dosvid_i_sudzhennia_Doslidzhennia_henealohii_lohiky/
11. Гуссерль Е. Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія // https://chtyvo.org.ua/authors/Husserl_Edmund/Kryza_yevropeiskykh_nauk/
12. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія // https://chtyvo.org.ua/authors/Husserl_Edmund/Kryza_yevropeiskoho_liudstva_i_filosofia/
13. Рікер П. Гуссерль: аналіз його феноменології // https://chtyvo.org.ua/authors/Riceur_Paul/Husserl_analiz_yoho_fenomenolohii/
14. Камю А. Чума // <https://javalibre.com.ua/java-book/author/244>
15. Камю А. Прометей у пеклі // <https://javalibre.com.ua/java-book/author/244>
16. Камю А. Сторонній // <https://javalibre.com.ua/java-book/author/244>
17. Сартр Ж.-П. Герострат // <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4002>
18. Сартр Ж.-П. Шляхи свободи: Зрілий вік // <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4000>
19. Сартр Ж.-П. Шляхи свободи: Відстрочення // <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=4001>
20. Рассел Б. Історія західної філософії // https://chtyvo.org.ua/authors/Russell_Bertrand/Istoriia_zakhidnoi_filosofii/
21. Ніцше Ф. Жадання влади // https://chtyvo.org.ua/authors/Nietzsche_Friedrich/Zhadannia_vlady/
22. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра // https://chtyvo.org.ua/authors/Nietzsche_Friedrich/Tak_movyv_Zaratustra_knyha_dlia_vsikh_i_dlia_nikoho_Chast_1/
23. Ніцше Ф. Весела наука // https://chtyvo.org.ua/authors/Nietzsche_Friedrich/Vesela_nauka/
24. Фройд З. Вступ до психоаналізу // https://chtyvo.org.ua/authors/Freud_Sigmund/Vstup_do_psykhoanalizu/
25. Фройд З. Три нариси з історії сексуальності // https://chtyvo.org.ua/authors/Freud_Sigmund/Try_narysy_z_teorii_seksualnosti/
26. Маркезе Г. Структура інстинктів і суспільство. Філософське дослідження Зігмунда Фрейда // https://chtyvo.org.ua/authors/Marcuse_Herbert/Struktura_instynktiv_i_suspilstvo_Filosofske_doslidzhennia_vchennia_Zygmunda_Froida/
27. Юнг К. Архетипи колективного несвідомого // https://chtyvo.org.ua/authors/Yung_Karl/Arkhetypy_kolektyvnoho_nesvidomoho_fr/
28. Юнг К. Чого нас навчає Індія? // https://chtyvo.org.ua/authors/Yung_Karl/Choho_nas_navchaie_India/
29. Фром Е. Втеча від свободи // https://chtyvo.org.ua/authors/Fromm_Erich/Vtecha_vid_svobody/
30. Фром Е. https://chtyvo.org.ua/authors/Fromm_Erich/Maty_chy_buty7/
31. Фром Е. Мистецтво любити // https://chtyvo.org.ua/authors/Fromm_Erich/Mystetstvo_liubovi/
32. Фром Е. Політика і психоаналіз // https://chtyvo.org.ua/authors/Fromm_Erich/Polityka_i_psykhoanaliz/
33. Фром Е. Психоаналіз та соціологія // https://chtyvo.org.ua/authors/Fromm_Erich/Psykhoanaliz_i_sotsiolohiia/
34. Фром Е. Революція надії // https://chtyvo.org.ua/authors/Fromm_Erich/Revoliutsia_nadii/
35. Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат // https://chtyvo.org.ua/authors/Wittgenstein_Ludwig/Lohiko-filosofskiy_traktat/
36. Вітгенштайн Л. Філософські дослідження // https://chtyvo.org.ua/authors/Wittgenstein_Ludwig/Filosofski_doslidzhennia/
37. Ділі Д. Основи семіотики // https://shron1.chtyvo.org.ua/Deely_John/Osnovy_semiotyky.pdf
38. Дьюї Дж. Свобода і культура // https://chtyvo.org.ua/authors/Dewey_John/Svoboda_i_kultura_fr/
39. Шпенглер О. Падіння Заходу // https://chtyvo.org.ua/authors/Oswald_Spengler/Padinnia_Zakhody_frahmenty/

Допоміжна

1. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. – Т.1. – К., 2000, с.237-246.
2. Хабермас Ю. Пізнання й інтерес // Зарубіжна філософія ХХ століття. – К., 1993, с.228-238.
3. Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат // https://chtyvo.org.ua/authors/Wittgenstein_Ludwig/Lohiko-filosofskyi_traktat/
4. Heidegger M/ Being and Time // <http://pdf-objects.com/files/Heidegger-Martin-Being-and-Time-trans.-Macquarrie-Robinson-Blackwell-1962.pdf>

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Велика Українська Енциклопедія URL: <https://vue.gov.ua>
2. PSYLIB. ПЕРШОДЖЕРЕЛА URL: <https://psylib.org.ua/books/index.htm#fi1>
3. Perseus Digital Library 55 URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>
4. The Stoa Consortium for Electronic Publication in the Humanities URL: <http://www.stoa.org/about>
5. Minerva - An Internet Journal of Philosophy / ed. Stephen Thornton, Ph.D. URL: <http://www.ul.ie/~philos/vol8/index.html>
6. Stoic Voice Journal URL: <http://www.geocities.com/stoicvoice> Архів: URL: <http://www.geocities.com/stoicvoice/back.htm>
7. Каталог посилань на ресурси Інтернет «Навчальні дисципліни» URL: http://library.vspu.edu.ua/html/posilan_disciplini.html
8. Електронний каталог наукової бібліотеки НАКККіМ URL: http://library.nakkkim.edu.ua:8080/libr/TopicDescription?topic_id=438
9. Стенфордська філософська енциклопедія: <https://plato.stanford.edu/>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни «Філософія ХІХ-ХХ ст.» передбачене застосування як академічних, традиційних, так і проблемно-орієнтованих, інноваційних інтерактивних навчальних технологій. У процесі виконання студентом самостійної роботи перевага надається ініціативному самонавчанню, що дозволяє магістру в межах загальних тем обирати і досліджувати проблемні питання за інтересами.

При викладанні дисципліни «Філософія ХІХ-ХХ ст.» застосовуються як традиційні, так і інноваційні та інтерактивні форми занять: підготовка лекції студентом разом із викладачем. Студент обирає одну чи дві теми (власний вибір) та пропонує підготовку до деяких питань лекційного заняття, при цьому студент може запропонувати свій варіант проблемних питань та їх розглядати в презентаційному матеріалі.

Метою таких форм навчання є формування та удосконалення: навиків творчого осмислення інформації та креативних підходів до її презентації; вміння правильно висловлюватися й аргументувати власну думку; здатності до конструктивного діалогу; критичного мислення, особистісних характеристик (толерантність, комунікабельність, повага до альтернативної думки) тощо.

Перевірка рівня навчальних досягнень студентів з дисципліни «Філософія ХІХ-ХХ ст.» здійснюється на основі результатів поточного, модульного та підсумкового (іспит) контролів.